

ALI JE PONOVEN ZAČETEK MOGOČ?

Prispevek iz naše izkušnje

Na predvečer evropskih volitev, ki bodo 25. maja, je javno mnenje domnevno razdeljeno na tiste, ki izvajajo pritiske za izstop iz Evropske unije, in tiste, ki menijo, da je nepotrebno, da bi sploh oddajali svoj glas, saj naj ta ne bi mogel spremeniti ničesar. Čeprav je podpornikov EU veliko, nas vse preveva občutek frustracije: Evropa nima več predznaka središča sveta, temveč je čedalje bolj potisnjena na periferijo globaliziranega sveta. Vendar, **kot pravi papež Frančišek, ali ne predstavlja prav občutek odrinjenosti na periferijo**, če nanj gledamo iz globine, **priložnost za ponovno iskanje pozitivne naravnosti** in priložnost za spremembo?

Kateri so dejavniki te priložnosti?

Evropa je nastala in zrastle okoli maloštevilnih, a velikih stvari, ki so zaznamovale zgodovino sveta in ki pričujejo o tem, kako globoko sega vpliv vere na življenje ljudi. Luigi Giussani je leta 1986 opisal, v čem je vera spremenila evropsko kulturo:

- “Vrednost *osebe*, ki je v takšni obliki absolutno nepojmljiva v vsej ostali svetovni literaturi;
- vrednost *dela*, na katerega vse svetovne kulture, vključno z antiko, pa tudi z Marxom in Engelsom, gledajo kot na suženjstvo, medtem ko Jezus delo opiše kot sodelovanje pri Božjem načrtu;
- vrednost *snovi*, torej ukinja razdvojenost med plemenitim in neplemenitim vidikom naravnega življenja;
- vrednost *napredka*, s katerim čas postane pomemben, kajti pojem zgodovine zahteva pojmovanje razumnega načrta;
- *svoboda*. Človek ne more dojemati samega sebe, kot da je absolutno svoboden: glede na to, da ga prej ni bilo in da zdaj obstaja, je očitno, da to ni plod njegove volje in da je odvisen od nečesa, po sili razmer. Alternativa je zelo preprosta: ali je odvisen od Tega, kar ustvarja stvarnost, torej Boga, ali pa je odvisen od naključnosti dogodkov, torej od oblasti.”

1. Vrednost Združene Evrope

V brazdah teh maloštevilnih, a velikih stvari, ki se nahajajo v zgodovinskih temeljih Evrope, je nastal tudi projekt Združene Evrope, kot poudarja Julián Carrón: “Kaj je omogočilo evropskim očetom, da so našli skupen jezik, da so nekaj zgradili skupaj, celo potem ko so evropski narodi doživeli drugo svetovno vojno? Zavest o dejstvu, da nasprotnika ni mogoče kar izničiti, jih je privedla do manjše ošabnosti, večje dovzetnosti za dialog in zavedanja svojih potreb. Tako so začeli dopuščati možnost, da je **drugi v svoji drugačnosti vir dobrega**” (*La repubblica*, 10. aprila 2013).

Po drugi svetovni vojni so se države, ki so se še malo pred tem vojskovale med seboj (De Gasperi, Schuman, Adenauer), odločile, da dajo misli o maščevanju ali prevladi na stran in **so podale osnove za dolgoročen mir** s tem, da so združile svoje ekonomske interese.

Da si bomo lažje predstavljali izrednost tega, kar se je tedaj zgodilo v Evropi, je dovolj, da pomislimo, kaj se je zgodilo po prvi svetovni vojni, po napoleonskih vojnah ali verskih vojnah: nikoli ni prišlo do popolnega miru, temveč se je nadaljevala napetost, ki je botrovala poznejšim vojnam. Združena Evropa je nastala na osnovi zelo definiranega in stvarnega dogovora: tistega o upravljanju premoga in jekla (Ceca) iz leta 1951, na katerega so vsi gledali kot na zgled za nove medsebojne odnose. V nastanku prvega evropskega projekta je bil ideal odločilni dejavnik, ki je vseboval moč za spreminjanje toka dogodkov. Za razliko od tega, kar se dogaja danes, cilj ni bil omejen na ekonomijo. Tisti gospodarski dogovor je namreč predstavljaj prvi resnični korak na poti k veliko višjemu cilju: miru (partnerji, ki sodelujejo in medsebojno trgujejo, se ponavadi ne vojskujejo med seboj) in, skupaj z mirom, vzajemni pomoči, da bi se lahko vsakdo izmed njih trudil za svoje in splošno dobro.

Trud za te cilje se obnavlja v drugem zgodovinskem koraku sodobne Evrope, ki se je zgodil leta 1989 s padcem Berlinskega zidu, ki ga je med drugim povzročila tudi moč ideala. Malokdo, tako na Vzhodu kot na Zahodu, bi namreč stavil na mirno razrešitev evropske delitve na dva bloka, ki je tako dramatično zaznamovala dogodke na stari celini. Václav Havel, ki je potem postal prvi predsednik pokomunistične Češkoslovaške, je v svoji knjigi *Moč brezmočnih*, ki je izšla leta 1979, trdil, da se nahaja težava družbenopolitičnega življenja v prevladi laži ideologije in da zato pravi odgovor na to stanje ni v nasilni revoluciji, niti v preprosti politični reformi ali v goli zamenjavi totalitarizma za parlamentarno demokracijo, temveč v **življenju, ki bi se tako na osebni kot na družbeni ravni odigravalo v iskanju resnice**. Iz Havlovega pričevanja je razvidno, da so prav **je razvidno, da so dejavniki, ki spreminjajo zgodovino, tisti, ki prehajajo skozi človeško srce**.

2. Kriza

V sedanji krizi “evropske zavesti”, ki je nastala istočasno z gospodarsko krizo, je postalo očitno, da temelji za nastanek Združene Evrope niso več razvidni, ne predstavljajo več predpogoja, ki bi ga vsi priznavali za izhodišče pri soočanju z izzivi, ki jih pred nas postavlja stvarnost. Tako kot se je že zgodilo v preteklosti, moramo tudi mi, Evropejci iz leta 2014, **ponovno osvojiti razloge za edinstvo, ki nikakor ni samoumevna in kateri lahko vedno tudi sledi nazadovanje**. O tem je govoril Benedikt XVI., ko je omenjal, da je “seštevni napredek mogoč samo na materialnem področju. Ko pa se nahajamo na področju etične zavesti in moralnih odločitev, ni primerljive možnosti za seštevanje, saj je človeška svoboda vedno nova in se mora vedno znova odločati. **Svoboda namreč predpostavlja, da je vsak človek, vsaka generacija pri temeljnih odločitvah postavljena na nov začetek**”. Sedanje težave nas opominjajo, da “tudi najboljše strukture delujejo le pod pogojem, da

se v skupnosti gojijo prepričanja, ki so lahko ljudem za motivacijo, da svobodno sodelujejo pri ureditvi skupnosti” (*Spe salvi*, 24).

To je torej velika priložnost, ki jo nam Evropejcem ponuja kriza: ponovno osvajanje razlogov za naš “obstoj v skupnosti”. Gre za izziv, s katerim ni mogoče odlašati, razlog pa nam zopet nudi Benedikt XVI.: “Glede na to, da človek ostaja vedno svoboden in da je njegova svoboda vedno tudi krhka, **na tem svetu ne bo nikoli obstajalo kraljestvo dobrote, ki bi bilo zakoličeno na veke.** Kdor obljublja boljši svet, ki bi nepreklicno trajal za vedno, daje lažne obljube; ne pozna človeške svobode.” **Z drugimi besedami, “dobre strukture so koristne, vendar same kot take ne zadostujejo. Človek ne more biti nikoli odrešen le od zunaj”** (*Spe salvi*, 25).

Danes je tu še en element, ki otežuje to pot: nimamo več iste zavesti glede globine človeških potreb, ki so jo premogli pobudniki za združeno Evropo, zmanjkala je moč ideala, medtem ko je prevladala logika golih interesov.

Pot h koreninam krize, kjer se bomo trudili **razumeti vse dejavnike v igri, je edina pot, da ponovno najdemo novo zavest, ki jo potrebuje današnja Evropa.** Prav za nas Evropejce je življenjskega pomena, da spodbudimo stvarno debato o sedanjosti in prihodnosti stare celine, kjer bo potrebno ovrednotiti, ali so bili dosedanji poskusi v skladu z naravo te krize. To zadeva tako gospodarstvo kot antropološke izzive. Misel, da bo za reševanje hudih antropoloških vprašanj, s katerimi se soočamo, zadostovalo nekaj zakonskih ukrepov, je neučinkovita in varljiva. **Očitno je, da se v soočanju z najbolj korenitimi težavami človeškega obstoja “rešitev ne zgodi z neposrednim soočanjem s težavami, temveč s poglobitvijo v naravo subjekta, ki se sooča z njimi”** (Luigi Giussani, 1976).

Pozabljanje te ravni je v izvoru tiste krize človeka, ki je oslabila zavest o ciljih. Tako je sredstvo (ekonomija, zaslužek, finance) s časom postalo razlog in evropska gospodarska unija se je spremenila v goli kompromis med neobhodno nasprotujočimi si interesi. Spet prihaja na plano Evropa držav, ki se ne vojskujejo več med seboj s topovi, temveč z orožjem ekonomije in financ ter so na nasprotnih položajih glede mnogih vprašanj, ki so ključnega pomena: odnosov do sredozemskih držav, nezakonitega priseljevanja, državnih dolgov, mirovnih operacij, solidarnosti do partnerjev, ki so zašli v večje težave.

Pomanjkanje idealnega zanosa in zavesti o ciljih je pustilo posledice tudi na delovanju Evrope kot institucije: evropski organizmi so se napihnili in postali sami sebi namen ter postali nekakšna tehnokratska pošast, ki daje vtis, kot da se je odločila, da bo stvarnost ukrivila po lastnih potrebah. Zato se vedno bolj širi občutek, da so evropske strukture neučinkovite: do leta 2008 (začetek finančne krize) je bilo mnenje glede zanesljivosti evropskih institucij zelo pozitivno, veliko boljše od tistega, ki se je nanašalo na posamezne države, danes – po podatkih anket – 70 % državljanov

meni, da so evropske strukture (Komisija, Svet, Parlament) neprimerne glede na potrebe ljudi in družbe.

Joseph Weiler, ki je med najbolj uglednimi poznavalci evropskih dinamik, meni, da Evropa trpi za političnim deficitom: gre za pomanjkanje avtentičnega političnega življenja, ki izhaja iz pomanjkanja idealne dimenzije; potem ko smo stavili vse na ekonomijo in ta dejansko ni vzcvetela, se ljudje sprašujejo: “Čemu potem služi Evropa?”

Istočasno raste ideja o Evropi kot prostoru kulturnega in političnega relativizma, čigar strukture skušajo uzakoniti ali celo postaviti v temelje zakonodaje vsako individualno hotenje, brez povezave z vprašanjem, kaj sploh je človeška oseba.

Ali imajo potem evroskeptiki, ki bi radi zapustili Evropsko unijo, prav, ko menijo, da so sanje njenih pobudnikov premagane in zastarele?

3. Oseba je pogoj za Evropo

Kje je tu izhod? V ponovnem začetku iz tistega položaja, ki je porajal Evropo in Evropsko unijo. Ekonomski interesi sami po sebi ne zadostujejo za ponovni zagon: potrebno je ponovno odkriti, “da je drugi nekaj dobrega, ne pa ovira za polnost našega jaza, tako v politiki kot v človeških in družbenih odnosih” (Julián Carrón). Dejavnik, ki lahko gradi, je le “ljubezen do odseva resnice, ki jo lahko najdemo v vsakomer. Ljubezen je dejavnik miru, gradnje človeškega doma, ki lahko postane tudi zatočišče v izjemnem obupu” (Luigi Giussani, 1995).

Ponovna pridobitev primerne zavesti za človeškost, za to, kar je bistveno za izpolnitev posameznikov in ljudstev, se lahko zgodi v prostorih, ki prebujajo jaz vsakogar, ga vzgajajo k primernemu odnosu do stvarnosti (kakršnakoli že je), mu omogočijo, da bivanjsko dojame osredinjenost, edinstvenost in svetost vsake osebe: dvatisočletno izkustvo krščanske skupnosti je poklicano, da postane dejavno skupaj z vsemi družbenimi stvarnostmi, ki se navdihujejo po laičnih in verskih idealih. Le dojemanje človeka kot stvarnosti, ki je ni mogoče zreducirati, ki predstavlja “odnos z neskončnostjo” (Luigi Giussani), lahko združi ljudi različnih narodnosti, družbenega izvora, kulture, religije in političnega nazora v zori resnične integracije, ki bi porušila vsakršen geto in postala nosilka razvoja.

Prav s temi skrbmi je potrebno začeti širok dialog glede smeri, v katero se bo morala EU razvijati v prihodnjih letih, z vpletanjem vseh državljanov in še posebej mladih generacij, ki že v tisočih zapuščajo svoje države in se počutijo doma kjerkoli se znajdejo zaradi študija ali službe.

Vse to ima velik vpliv tudi na institucionalno raven. V odpovedanem govoru na Univerzi La Sapienza v Rimu je Benedikt XVI. leta 2008 izjavil, da soglaša z mnenjem filozofa Jürgena Habermasa, “da temelji legitimnost neke ustavne listine na dveh virih: na egalitarnem političnem sodelovanju vseh državljanov in na razumni obliki reševanja sporov. Glede te “razumne oblike”

dodaja, da ta ne more predstavljati le boja za aritmetično večino, temveč se mora opredeliti kot **“proces tenkočutne argumentacije resnice”**”, torej v **nenehnem stremljenju po odkrivanju vsakršne iskrice resnice, ki se utrne v drugih**. Resnica ni namreč nikoli v individualni lasti, da jo lahko kot kij vihtimo proti drugim, temveč se poraja iz dinamike medčloveškega srečevanja: **“Resnica je razmerje!** V tolikšni meri, da vsakdo izmed nas dojema resnico in jo izraža predvsem izhajajoč iz sebe: iz svoje zgodovine in kulture, iz situacije, v kateri živi, itd. To ne pomeni, da je resnica spremenljiva in subjektivna, kje pa! Pomeni, da se nam resnica ponuja izključno skozi pot in življenje.” (Papež Frančišek, Pismo Eugeniu Scalfariju, *La Repubblica*, 11. septembra 2013). To premaga relativizem, saj rešuje prav tisto, kar bi relativizem želel ovrednotiti: drugačnost, drugost.

Kolikor bomo znali ravnati po človeški izkušnji, ki ni zreducirana, toliko bomo lahko gradili evropsko politiko, ki ne bo več temeljila na navzkrižnih interesih in relativizmu, ki se steka v nihilizem, v brezbržnost do vseh in vsega, temveč na **rabi razuma, ki bo “občutljiv za resnico”**, in na **realizmu, ki v drugem vidi dobro in ne grožnje**. Papež Frančišek pravi, “naj naš trud ne stremi le k dejanjem ali programom za promoviranje in pomoč, temveč najprej predvsem k *pozornosti* do bližnjega, na katerega je potrebno “gledati, kot da je ena stvar z nami”. Ta ljubezniva pozornost predstavlja začetek prave skrbi za tisto osebo in na ta način se želimo resnično truditi za njeno dobrobit” (*Evangelii Gaudium*, 199).

V tem smislu bi se morali evropski organizmi nahajati na čelu prizadevanj za **strukturiranje v smeri resničnega podpiranja prizadevanj za dobro, ki prihajajo iz posameznih manjših organizacij**. To bi spodbudilo odgovornost vsakogar (oseb, združenj, držav) in istočasno **preprečilo utvare, da morajo vsi odgovori priti vedno od zgoraj**.

Evropa, ki bi razumela ta dejstva, ne bi težila k zapiranju pred priseljevanjem, ne bi uvajala samo varčevalnih ukrepov, temveč tudi solidarnost in gospodarstvo, se ne bi zatekala k nestvarnim in protizgodovinskim nacionalizmom, ne bi izvajala pritiskov v smeri zakonodaje, ki si prizadeva k prekinitvi vseh vezi in goji obsedenost z novimi pravicami posameznikov, se ne bi poniževala s sovražnostjo do vere, še posebej krščanske (in s tem zatajevala prav to, kar je zgradila, in po čemer je Evropa zaslovela v svoji zgodovini).

“Včasih se sprašujem, kdo so tisti, ki v sedanjem svetu resnično skrbijo, da **bi sprožali procese, ki bi gradili narod onkraj skrbi za takojšnje rezultate, ki bi privedli do lahkotno pridobljenih političnih koristi**, ki so hitre in minljive, vendar ne prispevajo k oblikovanju človeške polnosti. Zgodovina jih bo mogoče ocenila z merilom, ki ga je napovedal Romano Guardini: “Edini model za učinkovito vrednotenje uspeha neke dobe je v preverjanju, do katere mere se v njem razvija in uveljavlja *polnost človeškega obstoja*, skladno s posebnostmi in *možnostmi* določenega obdobja.”

(...) Verniki čutimo, da smo še posebej blizu tistim, ki se ne prepoznavajo znotraj nobene verske tradicije in iskreno iščejo resnico, dobroto in lepoto, ki so za nas najbolj izražene v Bogu, saj iz Njega izvirajo. Za nas so dragoceni zavezniki v trudu za obrambo človeškega dostojanstva, za gradnjo mirnega sožitja med narodi in pri varovanju stvarstva.” (*Evangelii Gaudium*, 224.257).

Prav v tem je temeljni prispevek, ki ga lahko nudi vera javnemu življenju s svojim “širjenjem razuma”, kot nas je spomnil Benedikt XVI. **Kršćanstvo lahko prispeva predvsem h gledanju stvarnosti v vseh njenih dejavnikih** in torej k ponovnemu odkrivanju tistega začetnega zanosa, ki se je s časom zameglil. To je prava nuja današnjega časa.

Če ne bo podlegla gluhosti za ta klic, se bo Evropa lahko prerodila in tako upala v povratek v “novi svet”, kjer bo postala zgled za vse ostale. Prispevek, ki ga lahko nudi vsemu svetu prerojena evropska kultura, je v **ponovnem osredotočenju na vprašanje, kaj je tisto, kar človeku omogoča, da to je, in tudi čuti, da dejansko je – človek.**

Marec 2014
OBČESTVO IN OSVOBODITEV
(COMUNIONE E LIBERAZIONE)